

de icoane este perfect legitimă în Biserica Ortodoxă și se poate întemeia pe o tradiție foarte veche. Cu toate acestea, după cum am încercat să arătăm aici, icoanele nu-și capătă sensul deplin decât atunci când sunt orânduite pentru a alcătui decorarea unei biserici, armoniindu-se cu arhitectura pentru a face din construcția întreagă o manifestare a întregii opere de mântuire. Numai în aceste condiții se revelează pe deplin dubla lor funcție, de mărturisire a credinței în această iconomie a mântuirii și de a o face prezentă printre noi, în deplinătatea tainei liturgice.

## Capitolul al XIII-lea

### PROBLEMA RĂULUI

Cum se împacă prezența răului în lume cu existența unui Dumnezeu Atotputernic și bun? Este o problemă care s-a pus dintotdeauna; ea se dovedește însă deosebit de îngrijorătoare în zilele noastre, după ce am cunoscut nazismul și lagărele morții, bomba atomică, gulagurile staliniste și poststaliniste, disperarea țărilor din lumea a treia. Problema, sau mai degrabă scandalul răului, este una dintre sursele ateismului modern.

Încă de la începutul secolului al IV-lea, scriitorul creștin Lactanțiu o exprima în cuvinte care nu și-au pierdut nimic din forță sau din actualitate:

Ori Dumnezeu vrea să suprimă răul, dar nu poate. Ori poate, dar nu vrea. Ori nici nu poate și nici nu vrea. Dacă vrea și nu poate, este neputincios, ceea ce e contrar naturii Sale. Dacă poate și nu vrea, este rău, ceea ce iarăși e contrar naturii Sale. Dacă nici nu vrea și nici nu poate, este deopotrivă rău și slab și, prin urmare, nu este Dumnezeu. Dar dacă vrea și poate, ceea ce de fapt se potrivește cu ceea ce este El, de unde vine răul și de ce nu îl suprimă?<sup>196</sup>

Filosofii care au vrut să explice modul în care Dumnezeu conduce lumea s-au prevalat de două argumente.

În primul rând, Dumnezeu nu este autorul răului, și nu este, pentru simplul motiv că răul nu există ca o

<sup>196</sup> Lactance, *De la colère de Dieu*, 13, 20 (SC 289, p. 159 s.).

realitate autonomă. Răul nu este un lucru printre altele, nu este una dintre creaturi. El este negare, absență, privare de ceea ce o realitate ar trebui să aibă pentru a fi pe deplin ea însăși.

În al doilea rând, Dumnezeu îngăduie răul ca pe o condiție inevitabilă, într-un univers creat, pentru un bine mult mai mare:

- El îngăduie răul fizic, precum suferința, diferitele calamități, catastrofe și distrugeri, deoarece ele sunt inevitabile într-un asemenea univers creat și deci imperfect, alcătuit din ființe multiple al căror bine propriu nu poate să coincidă întotdeauna cu binele celorlalți; însă existența acestui univers și armonia lui de ansamblu este mai presus de relele pe care le cuprinde.

- El îngăduie răul moral din respect față de libertatea cu care a înzestrat creaturile raționale.

Un asemenea răspuns nu este deloc neadevărat. Este singurul răspuns posibil, dacă ne limităm la un punct de vedere strict rațional, făcând abstracție de ceea ce Dumnezeu ne-a revelat din planul Său referitor la om și la univers. Însă acestei viziuni strâmte a filosofiei, revelația divină îi substituie o viziune dinamică, istorică, care ne deschide orizonturi infinit mai largi.

Un univers pur „natural”, pe care Dumnezeu nu-l transfigurează pătrunzându-l de energiile Sale necreate, conține în mod necesar suferința și moartea. Este singurul tip de univers ce poate fi conceput de rațiunea omenească, cu limitele ei. Totuși, prin Cuvântul Său, Dumnezeu ne-a revelat faptul că nu a creat lumea pentru ca aceasta să rămână închisă în limitele naturii. Natura nu există decât pentru a fi transfigurată printr-o participare gratuită la energiile necreate ale dumnezeirii, care să o

facă să strălucească de slava divină. Scopul acțiunii creatoare a lui Dumnezeu este o lume transfigurată, în care nu vor mai fi nici calamități, nici suferință și nici moarte, în care Dumnezeu va fi totul în toți. Acest univers definitiv, obiectivul final al planului lui Dumnezeu, ne este descris în capitolul 21 din Apocalipsă:

Și am văzut cer nou și pământ nou. Căci cerul cel dintâi și pământul cel dintâi au trecut; și marea nu mai este. Și am văzut cetatea sfântă, noul Ierusalim, pogorându-se din cer de la Dumnezeu, gătită ca o mireasă, împodobită pentru mirele ei. Și am auzit, din tron, un glas puternic care zicea: „Iată, cortul lui Dumnezeu este cu oamenii și El va sălăslui cu ei și ei vor fi poporul Lui și Însuși Dumnezeu va fi cu ei. Și va șterge orice lacrimă din ochii lor și moarte nu va mai fi; nici plângere, nici strigăt, nici durere nu vor mai fi, căci cele dintâi au trecut”. Și Cel ce ședea pe tron a grăit: „Iată, noi le facem pe toate” (Apocalipsa 21, 1-5).

Dar de ce nu a creat Dumnezeu încă de la început universul în această stare definitivă, în această condiție îndumnezeită, din care lipsesc toate formele răului? Răspunsul este că îndumnezeirea creaturilor înzestrate cu inteligență, a îngerilor și a oamenilor, prin intermediul cărora slava cea dumnezeiască va străluci asupra creaturilor neraționale, este o unire de iubire, o întrepătrundere a voinței divine necreate cu voințele create, într-o iubire personală reciprocă.

Aceasta presupune, din partea creaturilor, îngerii și oameni, un răspuns liber, o conlucrare a libertății lor cu harul divin. Pentru ca îndumnezeirea fapturii să se înfăptuiască, pentru ca ea să fie cu adevărat o comuniune personală totală în iubire reciprocă, trebuie ca această faptură să se poată dăruia în mod liber iubirii sau să o poată refuza. Starea actuală a lumii este provizorie; în

planul lui Dumnezeu, ea reprezintă un spațiu în care libertatea omenească se poate manifesta sub forma unei alegeri între Dumnezeu și egoism, autosuficiența făpturii.

Această condiție prezentă a creației se caracterizează, în mod concret, prin două trăsături:

- Pe de o parte, lumea materială și animală este supusă la ceea ce Sfinții Părinți numesc „stricăciune”, adică la suferință și la moarte. Ea nu este încă transfigurată de energiile dumnezeiești, fiindcă nici omul nu este. Ea se află într-o stare provizorie, care se va sfârși odată cu Parusia. Această stare nu este numai o consecință a păcatului creaturilor raționale: înainte de crearea lui Adam și de greșeala lui, universul material nu era transfigurat. Este însă cert că păcatul îngerilor, cel al protopărinților noștri și cele ale urmașilor lor au agravat această stare de „stricăciune” a universului material și a lumii animale.

- Pe de altă parte, unii îngeri, după exemplul lui Lucifer, și toți oamenii, ispitiți de diavolul și după exemplul lui Adam, primul lor părinte, și-au folosit rău libertatea și au păcătuțit, despărțindu-se astfel, în mod voit, de Dumnezeu, izvorul vieții.

Îngerii căzuți, datorită perfecțiunii naturii lor, s-au statornicit pentru totdeauna în ura față de Dumnezeu și de planul Său de iubire, devenind demoni. Omul, chip al lui Dumnezeu, pe care Creatorul nu l-a supus morții și suferinței și care ar fi putut fi definitiv lipsit de acestea, dacă ar fi rămas în comuniune de voință cu Dumnezeu, s-a despărțit de El și s-a așezat astfel în rândul animalelor, devenind asemenea lor, „stricăcios”, supus suferinței și morții. Este ceea ce ne învață cartea Facerii:

Iar femeii i-a zis: „Voi înmulți mereu necazurile tale, mai ales în vremea sarcinii tale; în dureri vei naște copii; atrasă vei fi

de către bărbatul tău și el te va stăpâni”. Iar lui Adam i-a zis: „Pentru că ai ascultat vorba femeii tale și ai mâncat din pomul din care ți-am poruncit să nu mănânci, blestemat va fi pământul pentru tine! Cu osteneală să te hrănești din el în toate zilele vieții tale! Spini și plămadă îți va rodi el și te vei hrăni cu iarba câmpului! În sudoarea feței tale îți vei mânca pâinea ta, până te vei întoarce în pământul din care ești luat; căci pământ ești și în pământ te vei întoarce”. Și a pus Adam femeii sale numele Eva, adică viață, pentru că ea era să fie mama tuturor celor vii. Apoi a făcut Domnul Dumnezeu lui Adam și femeii lui îmbrăcăminte de piele și i-a îmbrăcat. Și a zis Domnul Dumnezeu: „Iată, Adam s-a făcut ca unul dintre Noi, cunoscând binele și răul. Și acum nu cumva să-și întindă mâna și să ia roade din pomul vieții, să mănânce și să trăiască în veci!...” De aceea l-a scos Domnul Dumnezeu din grădina cea din Eden, ca să lucreze pământul, din care fusese luat. Și izgonind pe Adam, l-a așezat în preajma grădinii celei din Eden și a pus heruvimi și sabie de flacără vâlvăietoare, să păzească drumul către pomul vieții (Facerea 3, 16-24).

Citim în Cartea înțelepciunii lui Solomon:

Dumnezeu a zidit pe om spre nestrăciune și l-a făcut după chipul ființei Sale. Iar prin pizma diavolului moartea a intrat în lume și cei ce sunt de partea lui vor ajunge să o cunoască (Cartea înțelepciunii 2, 23-24).

Iar Sfântul Apostol Pavel ne spune în Epistola către Romani:

De aceea, precum printr-un om a intrat păcatul în lume și prin păcat moartea, așa și moartea a trecut la toți oamenii, pentru că toți au păcătuțit în el (Romani 5, 12).

Condiția suferindă și muritoare la care este supus omul este deci o consecință a păcatului. Aceasta nu înseamnă că orice boală de care suferă omul este cauzată de păcatele lui personale; ea este însă o consecință a

participării fiecărei ființe umane la natura căzută. Și orice greșeală individuală, departe de a-l afecta doar pe cel care o comite, are o repercusiune oarecum universală. Acest lucru a fost exprimat de scriitorul francez Léon Bloy, cu geniul său de poet și profet:

Libertatea noastră este solidară cu echilibrul lumii... Orice om care săvârșește un act liber își proiectează personalitatea în infinit. Dacă dă un ban unui sărac și nu o face din toată inima, acest ban găurește mâna săracului și cade, găurește pământul, soarele și aștrii, străbate cerurile și compromite universul. Dacă săvârșește o faptă necurată, el întuneacă poate mii de inimi pe care nu le cunoaște, care sunt legate în mod tainic de el și care au nevoie ca acest om să fie curat, după cum un călător care moare de sete are nevoie de paharul cu apă din Evanghelie. O faptă milostivă, un gest de milă adevărată cântă pentru el laudele dumnezeiești, începând de la Adam și până la sfârșitul veacurilor; ea vindecă pe cei bolnavi, îi mângâie pe cei deznădăjduiți, potolește furtunile, îi răscumpără pe cei robiți, îi convertește pe cei credincioși și ocrotește neamul omenesc.

Toată filosofia creștină rezidă în importanța de negrăit a actului liber și în noțiunea de solidaritate învăluitoare și de nezdruccinat.

Sigur că orice responsabilitate este personală. Însă orice act personal contribuie la sporirea binelui sau răului din lume.

După cum preciza deja Sfântul Irineu de Lyon, boala și moartea nu sunt pedepse arbitrare aplicate de Dumnezeu omului vinovat, ci consecințe logice, care decurg în mod organic din păcat:

Comuniunea cu Dumnezeu este viața, lumina și bucuria binefacerilor care vin de la El. Însă tuturor acelor care se despart de bunăvoie de El, Dumnezeu le dă drept pedeapsă despărțirea pe care ei înșiși și-au ales-o. Or, despărțirea de

Dumnezeu înseamnă moarte; despărțirea de lumină înseamnă întineric; despărțirea de Dumnezeu înseamnă pierderea tuturor binefacerilor venite de la El. Așadar, cei care prin apostazie au pierdut ceea ce am spus, fiind lipsiți de toate binefacerile, sunt abandonați tuturor pedepselor: nu pentru că Dumnezeu ar intenționa să-i pedepsească El primul, ci pentru că pedeapsa îi urmărește tocmai datorită faptului că sunt lipsiți de toate binefacerile.<sup>197</sup>

În ceea ce privește creaturile neraționale, condiția lor „stricăcioasă”, așa cum este astăzi, are o legătură de netăgăduit cu păcatul îngerului și cu cel al omului.

Îngerii au în mod cert o legătură cu lumea fizică. J.-H. Newman, care cunoștea bine scrierile Sfinților Părinți ai Bisericii și care avea totodată un ascuțit simț al realității lumii celei nevăzute, vedea în îngeri „nu numai slujitorii folosiți de Creator în relațiile Sale cu oamenii”, ci și agenții care se ocupă de ordinea lumii celei nevăzute:

Eu i-aș considera, spune el, ca fiind cauzele reale ale mișcării, ale luminii, ale vieții și ale acelor principii fundamentale ale universului fizic, care, atunci când aplicațiile lor ajung la nivelul simțurilor noastre, ne sugerează noțiunea de cauză și de efect și, de asemenea, pe cea numită legea naturii.

Într-o predică la sărbătoarea Sfântului Mihail, el spune despre îngeri:

Fiecare adiere de vânt, fiecare rază de lumină și de căldură, fiecare fenomen plin de frumusețe nu este altceva decât ciucurele veșmântului lor, unduirea robei îngerilor care-L văd pe Dumnezeu față către față.<sup>198</sup>

<sup>197</sup> Saint Irénée de Lyon, *Adversus haereses*, V, 27, 2 (SC 153, p. 343 s).

<sup>198</sup> J.-H. Newmann, „Sermon 29”, în *Sermons paroissiaux*, tome 2, Paris, 1993, p. 305.

Dacă acesta este rolul îngerilor cu privire la lumea creată și la legile ei, înțelegem cum căderea stăpânitorului acestei lumi și a îngerilor lui a putut să producă în lume perturbări atât de profunde. Ne putem întreba dacă nu există o legătură între aceasta și comportamentele „perverse”, „diabolice” ale anumitor insecte, viruși și alte creaturi care nu sunt totuși rele în mod intrinsec și nici păcătoase în ele însele.

În orice caz, este sigur că satana a transformat creațiile nevinovate în instrumente de ispitire pentru om, pe care acesta și le-a supus, folosindu-le pentru a-și satisface egoismul și setea sa de plăcere, agravând și mai mult „stricăciunea” ce caracterizează condiția lor prezentă, contrazicând în același timp dinamismul secret ce însuflețește toată creația, pentru că, după cum scrie Sfântul Apostol Pavel,

făptura așteaptă cu nerăbdare descoperirea fiilor lui Dumnezeu. Căci făptura a fost supusă deșertăciunii – nu de voia ei, ci din cauza aceluia care a supus-o – cu nădejde, pentru că și făptura însăși se va izbăvi din robia stricăciunii, ca să fie părtașă la libertatea mării fiilor lui Dumnezeu. Căci știm că toată făptura împreună suspină și împreună are dureri până acum (Romani 8, 19-22).

Relele de care suferim aici pe pământ sunt, așadar, consecințe ale păcatului. Dumnezeu nu este autorul lor. El nu le-ar putea face să dispară decât suprimând exercițiul libertății noastre de a alege, care este bunul nostru cel mai de preț și condiția îndumnezeirii noastre.

Să însemne aceasta oare că aceste rele îi scapă lui Dumnezeu și nu sunt supuse controlului providenței Sale? Cu siguranță că nu. Acestor rele, pe care El nu le-a vrut, Dumnezeu le fixează limite și le pune în slujba binelui

adevărat al oamenilor, acordând ajutorul harului Său în funcție de intensitatea încercării. Sfântul Apostol Pavel le scria corintenilor:

Nu v-a cuprins ispită care să fi fost peste puterea omenească. Dar credincios este Dumnezeu; El nu va îngădui ca să fiți ispitiți mai mult decât puteți, ci odată cu ispita va aduce și scăparea din ea, ca să puteți răbda (I Corinteni 10, 13).

Și, cel puțin într-una dintre variantele textului versetului 28 al capitolului 8 din Epistola către Romani, același apostol scrie: „Și știm că Dumnezeu toate le lucrează spre binele celor ce iubesc pe Dumnezeu”.

Numai în acest sens suferințele și încercările noastre pot fi socotite ca „venind de la Dumnezeu”, sau ca fiind „trimise de El”, iar noi trebuie să le acceptăm, supunându-ne, cu credință, voii Sale. Îngăduite de Dumnezeu, pe măsura puterilor noastre și rânduite spre binele nostru, ele nu sunt, după cum spune Sfântul Ioan Gură de Aur, rele adevărate, nu mai mult decât îngrijirile dureroase pe care ni le poate acorda medicul. Singurul rău adevărat este păcatul, atunci când îl săvârșim:

Răul? Acest cuvânt este echivoc și vreau să-i explic în fața dumneavoastră cele două semnificații, ca nu cumva, confundând natura lucrurilor din pricina ambiguității de exprimare, să cădeți în blasfemie. Răul, răul adevărat este desfrânarea, adulterul, zgârcenia și toate celelalte păcate fără număr care merită condamnarea și pedepsele cele mai mari. În al doilea rând, răul impropriu numit așa este foamea, ciuma, moartea, boala și toate celelalte calamități de acest fel. În realitate, acestea nu sunt rele adevărate, ci doar li se spune așa. Și de ce nu sunt ele rele? Dacă ar fi, nu ar mai constitui pentru noi cauza atâtor binefaceri, și anume: știu să ne scadă din trufie, să ne scuture din indiferență, ne dau forță, ne sporesc atenția și râvna. „Când îi ucidea pe ei, Îl

căutau și se întorceau și reveneau la Dumnezeu” (Psalmi 77, 38). Prin urmare, este vorba aici despre răul care îndreaptă, care ne face în același timp mai curați și mai râvnitori, care ne învață filosofia cea dumnezeiască, și nu despre răul care merită a fi blamat și condamnat. Acesta din urmă nu este în mod sigur opera lui Dumnezeu, ci provine din propria noastră voință, pe care celălalt tip de rău încearcă să o distrugă. Atunci când Scriptura folosește cuvântul „rău” pentru a desemna tristețea care ne e pricinuită de suferință, aceasta nu înseamnă că e vorba acolo în mod natural de un rău, ci el e numit astfel numai judecând după părerea oamenilor. Într-adevăr, în limba noastră nu numai furtul și adulterul se numesc rele, ci și nefericirea; la această dublă accepțiune se referă scriitorul textului sacru. Iată ce înțelege proorocul, atunci când zice: „Nu este rău în cetate pe care Dumnezeu Însuși să nu-l fi făcut”. Vorbind în numele Domnului, Isaia spusese același lucru: Eu sunt „Cel ce sălășluiește pacea și restrîștei îi lasă cale” (Isaia 45, 7). Restrîște, adică nenorociri. Tot la acest tip de rău se referă Hristos în Evanghelie, atunci când zice: „Ajunge zilei răutatea ei” (Matei 6, 34), adică necazul ei, suferința ei. Este evident că El desemnează prin acest cuvânt nenorocirile și durerile pe care El Însuși ni le trimite și care sunt, o repet, cea mai mare manifestare a providenței și a bunătății Sale.

Doctorul merită să fie laudat nu numai atunci când își conduce bolnavul prin grădini și prin pajiști, când îi îngăduie plăcerile scăldatului, ci mai ales atunci când îl obligă să postească, când îl înfometează și însetează, când îl ținut în pat și îi transformă casa în temniță, când îl privează de lumină și îl ține în spatele draperiilor trase, când îi introduce în trup fierul sau focul, când îi dă să bea leacuri amare, căci tot doctor este și atunci. Or, dacă atâtea dureri pe care ni le produce nu-l împiedică să se numească doctor, nu este oare revoltător să vedem cum hulim împotriva lui Dumnezeu, cum nu mai recunoaștem binefacerile providenței Sale universale atunci când ne face să îndurăm astfel de dureri, cum ar fi foamea, spre exemplu, sau chiar

moartea? Cu toate acestea, El și numai El este singurul doctor adevărat al sufletelor și al trupurilor. Adesea, atunci când vede că firea noastră se complăce și se trufeste în prosperitate, lăsându-se acaparată de febra viciului, El folosește sărăcia, foamea, moartea și toate celelalte suferințe ca tot atâtea leacuri numai de El știute, pentru a o elibera de boala care o macină.<sup>199</sup>

Sfântul Ioan Gură de Aur afirmă astfel un principiu cu aplicabilitate universală. El nu pretinde totuși că omul ar putea discerne, în fiecare caz, rațiunile și motivele încercării sale. Cuvântul lui Dumnezeu ne asigură că tot ceea ce este îngăduit de Dumnezeu este spre binele omului, reprezentând ca un fel de „taină” a iubirii Sale fără margini. „Ce îngăduie Dumnezeu este la fel de minunat ca și ceea ce El vrea”, scria Léon Bloy. Aceasta nu risipește însă misterul căilor lui Dumnezeu și al „iconomiei” Sale. Nu suntem noi în măsură să cercetăm din ce motive îngăduie Dumnezeu un lucru sau altul.

În tratatul său despre Providența divină, același Sfânt Ioan Gură de Aur se întreabă: „De ce a îngăduit Dumnezeu în lumea aceasta faptele oamenilor răi și ale demonilor?”, după care răspunde:

Dacă cercetezi de ce s-au întâmplat aceste lucruri, dacă nu ești încrezător în rațiunile profunde și inexplicabile ale planului lui Dumnezeu și dacă nu te gândești decât să pui întrebări iscoditoare, fiind din ce în ce mai îndrăzneț, vei continua să-ți pui întrebări și în legătură cu alte aspecte, cum ar fi: de ce au fost îngăduite ereziile, de ce diavolul, de ce dracii, de ce oamenii răi care îi fac să cadă pe atâția alții, și cel mai grav dintre toate, de ce Antihristul există și are o asemenea putere de înșelăciune încât actele lui sunt

<sup>199</sup> Sfântul Ioan Gură de Aur, *Trei omilii către antiobieni*, I, 4-5 (PG 49, 251 s.).

în stare să-i rătăcească, după cum spune Hristos, de va fi cu puțință, chiar și pe cei aleși? Ei bine, nu trebuie să cercetăm toate acestea, ci să ne încredem în înțelepciunea lui Dumnezeu, pe care noi nu o înțelegem.<sup>200</sup>

Sfântul afirmase deja, puțin mai sus, în aceeași lucrare:

Când vezi serafimii zburând în jurul acestui tron înalt și sublim, ferindu-și ochii cu aripile, acoperindu-și picioarele, spatele și fața și exclamând de uimire [...], cum nu o vei lua tu oare la fugă, sau nu te vei ascunde sub pământ, tu care cu mare îndrăzneală vrei să iscodești providența unui Dumnezeu a Căruia putere este de negrăit, de neexprimat, de neînțeles puterilor de sus? [...] Căci tot ceea ce Îl privește pe El este cunoscut cu exactitate numai de Fiul și de Duhul Sfânt și de nimeni altcineva.<sup>201</sup>

Dumnezeu nu S-a mulțumit doar să supună stăpânirii Sale divine încercările și suferințele care ni se întâmplă. Nu s-a mulțumit doar să le rânduiască prin providența Sa și să le pună astfel în slujba mântuirii noastre.

Dumnezeu Tatăl ni L-a trimis nouă pe Fiul Său, pentru a-Și asuma firea noastră omenească, cu toate consecințele păcatului, cu suferința și cu moartea. Fiind Dumnezeu și om, Domnul nostru Iisus Hristos a putut, asumându-Și-le, să le schimbe în profunzime sensul. Suferința și moartea erau efectele și semnele despărțirii omului de Dumnezeu prin păcat. Acceptate de El, pentru împlinirea vrerii Tatălui și din dragoste față de oameni, inclusiv pentru prigonitorii Săi, ele au devenit semnul și expresia iubirii Sale fiești față de Tatăl și de „filantropia” Sa dumnezeiască. Iar prin aceasta, le-a și biruit. Și trimițându-Și

<sup>200</sup> Saint Jean Chrysostome, *Traité de la Providence*, 12 (SC 79, p. 183).

<sup>201</sup> *Ibidem*, 3 (SC 79, pp. 75-77).

Duhul Său cel Sfânt în inimile noastre, ne-a dat puterea de a transforma și noi suferința și moartea noastră în mijloace privilegiate ale renunțării la orice formă de egoism, ale iubirii de Dumnezeu și de oameni, ale iertării vrăjmașilor și celor potrivnici.

Hristos nu a venit în lume pentru a suprima suferința și răul de pe pământ; prin moartea și Învierea Sa, El ne-a dat puterea de a birui moartea prin moarte, așteptând ziua revenirii Sale într-o slavă, când moartea va fi complet transformată în biruință.

După cum scria un exeget contemporan al Cărții lui Iov,

pentru a accepta taina suferinței, este necesară o anumită atitudine a sufletului, fără de care cele mai frumoase considerații nu ne-ar putea convinge deplin sau măcar liniști. Această atitudine a sufletului este smerenia și simplitatea copilășului care recunoaște că este într-un totuș neștiutor față de toate și în primul rând față de propria lui existență, care-și acceptă condiția de făptură cu toate consecințele ei, și care nu se mai miră de participarea lui la o aventură al cărei început și sfârșit sunt cunoscute doar de Autorul ființei sale. Poate suferi în pace numai acela care încetează să mai vrea să-și înțeleagă viața până în cele mai mici detalii și se refugiază, în pofida tuturor opozițiilor, în acceptarea gândului că această viață, chiar dacă uneori atât de inuman distrusă, este totuși opera unui Dumnezeu atotputernic și infinit de bun. Încă o dată, celelalte răspunsuri pe care am putea să i le dăm nu au nici un fel de valoare dacă nu se subordonează acestuia.<sup>202</sup>

Pentru omul creștin, această supunere față de voia și căile lui Dumnezeu și de modul Său de a ne conduce

<sup>202</sup> A. Feuillet, „L'énigme de la souffrance et la réponse de Dieu”, în *Dieu vivant*, nr. 17 (1950), p. 80.

viața îmbracă o formă foarte concretă: acceptarea Crucii ca instrument de mântuire, acceptarea Crucii lui Hristos, și a crucii noastre unită cu a Sa. Atunci când citim Evangheliile, vedem cât de greu I-a fost Domnului să-i facă pe apostoli să înțeleagă această necesitate a Crucii. Și pentru noi e la fel de greu. Nu este suficient să credem, în teorie, că Hristos Și-a împlinit lucrarea de mântuire prin Cruce. Mai trebuie să înțelegem în mod real, concret, cu ochii inimii noastre luminați de Duhul Sfânt, că pentru fiecare dintre noi Crucea, suferința acceptată, este singura cale spre Înviere, că ea, Crucea, cuprinde în sine puterea Învierii.

Într-o convorbire cu Sfântul Grigorie Sinaitul, relatată în *Filocalie*, Sfântul Maxim Capsocalivitul spunea că, atunci când Duhul Sfânt pune stăpânire pe duhul unui om, îl face să vadă lucrurile într-o manieră cu totul diferită de modul său obișnuit de a le vedea<sup>203</sup>. Creștinul nu este, oare, prin excelență, un om care, luminat de Duhul Sfânt, vede în suferință, în moarte și în toate formele pe care le îmbracă pentru noi crucea, cu totul altceva decât ceea ce vede în ea omul obișnuit, și anume slava Învierii?

<sup>203</sup> A se vedea acest text în cartea noastră *L'Evangile au désert*, Paris, 1999, pp. 274-275. Convorbire cuprinsă în *Filocalia* greacă (n.t.).

## Capitolul al XIV-lea

### „MOARTEA ESTE BIRUITĂ” SFÂRȘITUL CEL DE PE URMĂ ÎN OPINIA SFINȚILOR PĂRINȚI

Creștinul este un om care așteaptă. Ne spune Domnul în Evanghelia după Luca: „Să fie mijloacele voastre încinse și făcliile voastre aprinse. Și voi fiți asemenea oamenilor care așteaptă pe stăpânul lor când se va întoarce de la nuntă, ca, venind și bătând, îndată să-i deschidă” (Luca 12, 35-36). Puține texte ne arată în mod atât de clar care trebuie să fie sensul și orientarea profundă a vieții creștine.

Scopul creației este îndumnezeirea omului și a universului. Întreaga iconomie a mântuirii, lucrarea mântuitoare a lui Hristos, acțiunea sfințitoare a Sfântului Duh au drept finalitate să aducă omenirea căzută la scopul pentru care a fost creată, la plinătatea îndumnezeirii. Or, prin cea de a doua venire a lui Hristos, așteptăm să se realizeze înfăptuirea supremă a acestui plan al lui Dumnezeu, când această iconomie a mântuirii va ajunge la desăvârșirea sa cea mai deplină.

Dacă vrem să trăim un creștinism viu, care să fie pentru noi un izvor permanent de bucurie și de râvnă duhovnicească, trebuie să reaşezăm în centrul vieții noastre creștine dorința nerăbdătoare și certitudinea slăvitei veniri a Domnului, dorință și certitudine care însuflețeau